

A jogismeret aradi és temesvári „topográfiája”?

A következőkben ismertetett „diófa-teszt” nem felel meg a jogszociológiai kutatások szigorú követelményeinek, s őszintén szólva, ma már nem alkalmaznám. Néhány évvel ezelőtt — amikor a szakirodalomban hiába kerestem számszerű adatokat a jogismeret színvonaláról —, megtette kötelességét. A „felmérést” egy ember végezte: alulírott. Annyiből állt, hogy feltettem a következő kérdést: mit követ el az, aki minden formalitás mellőzésével kivágja kertjéből az öreg diófát?

Semmit, amit a jog tiltana — válaszolt a többség. Szabálysértést — óvatostak azok, akik már a kérdésfeltevésben is ravaszságot sejtettek. Arra senki sem gondolt, hogy létezik még egy harmadik válasz is, amely így hangzik: bűncselekményt.

Mindez akkor merült fel emlékezetemben, amikor Lőrincz László tanulmányát olvastam a jogismeret színvonaláról. Hézagpótló munka, sokat segíthet mindazoknak, akik ilyen vagy olyan formában jogi propagandával foglalkoznak.

A kérdés már régen nem az, hogy szükséges-e vagy sem a jogi propaganda. A mi esetünkben azt kellene — mégpedig hatékony gyakorlati munka közben — eldönteni, *hogyan* népszerűsítse a törvényeket a napilap?

S mert törvény egymagában nem lehet / burjánzott mellé sok kis rendelet. / S kertészük nincs... — borong Radnóti Miklós Tűnemény című versében. Némi joggal.

Minden további óvatosság nélkül leírhatjuk: pillanatnyilag kevés az olyan jogi szakember, aki pontosan meg tudná mondani, hány érvényben levő jogszabályunk van. A megkérdezettek közül egy sem akadt, aki erre választ adott volna, pedig a jogszabályok körét leszűkítettük a legfelső törvényhozó, illetve a legfelső államigazgatási szerv által kibocsátott normatív aktusokra.

A szocialista jogrendszer kiművelésének szakaszában vagyunk. A dinamikus fejlődő társadalmi-gazdasági valóság megköveteli a jog dinamizmusát. Ez pedig, sajnos, a szabályok sokasodását vonja maga után. Nem mindig indokolt ez a mennyiségi „robbanás”. Visszatérve a diófához, érdemes elmondani, hogy a 134/1954. számú törvényerejű rendelet kizárólag e szép gyümölcsfa védelmét szolgálta. Nem egymagában. Azóta a kérdést két minisztertanácsi határozat, egy minisztertanácsi rendelet, az Erdőgazdálkodási Minisztérium és az időközben megszűnt Mezőgazdasági Főtanács közös szabályrendelete, valamint az 1962. évi 3-as számú törvény néhány szakasza szabályozza.

A beavatatlan talán azt hihetné, hogy a jogi normák ismertetése, népszerűsítése eleve lehetetlen, s következőképp a törvényismeret színvonala is igen alacsony. Kétségtelen tény, hogy az állampolgárok ismerik a jogszabályokat.

A sajtó, pontosabban a napisajtó feladata tehát nem valamiféle jogi bozót módszeres feltérképezése és reprodukálása. Anélkül, hogy elmerülnénk a szocialista jogtudat fogalmának pontos meghatározásában, hangsúlyozni kell, hogy a fogalom sokrétű, s csupán egyik eleme utal arra, amit nagyon durva egyszerűsítéssel a jogszabályok betű szerinti ismereteként írhatnánk körül. A fogalom másik eleme nem kevésbé fontos, és ezt — a kérdés egyik hazai szaktekintélye, Anita Naschitz nyomán — a joghoz mint társadalmi jelenséghez való érzelmi viszonyulást határozhatjuk meg.

Nem szorítkozhatunk csupán törvényismertetésre, hozzá kell járulnunk a szocialista jogrendszerre vonatkozó pozitív értékítélet, az egészséges közhangulat kialakításához. Ezt a komplex célt semmiképp sem érhetjük el, ha nem válogatunk. A jogi propaganda megköveteli a választást, a lényeges és általános érdeklődésre számot tartó elkülönítését, a szűk csoportokat érdeklő „diófa-szabályoktól.”

*

A temesvári *Szabad Szó* és az aradi *Vörös Lobogó* évfolyamait lapozgatva szembetűnik, hogy mindkét lap a maga útját járja a törvények népszerűsítésében. A temesváriak a kazuisztikát választották. Havonta két-három alkalommal jelentkezik Egeressy László ügyész rovata, a *Jogi tanácsadó*. Tiszteletre méltó következetességgel négy esztendeje minden jogi vonatkozású levelet megválaszolnak, és csupán az utóbbi esztendőben (1971. július 1.—1972. augusztus 1. között) csaknem kétszáz olvasó kapott eligazítást. E munka hatékonysága statisztikailag felmérhetetlen, de ha az eredményesség egyik mércéjének az állandó érdeklődést tekintjük, kimondhatjuk: elismerésre méltó tevékenységet végeztek. Egyébként a temesvári lap jogi fogadóórákat is szervez, az olvasók egy része ugyanis szóbeli felvilágosítást kér. Tavaly 625-en, az idén augusztusig csaknem 300-an keresték fel a szerkesztőséget. Az esetfeldolgozás, illetve a szoros értelemben vett jogi tanácsadás bevett formája a törvényt népszerűsítésnek. Bizonyosra vehető ugyanis, hogy a megjelenő újság cikk nem csupán a levél íróját, hanem az olvasók nagyobb csoportját is értékes információhoz juttatja.

Az aradi *Vörös Lobogó* azonos célt követ, de más úton. Az *Ismerjük meg törvényeinket* című rovat ugyancsak havi két-három alkalommal jelentkezik, de a szerkesztőség igyekezett a maga számára fenntartani a kezdeményezés lehetőségét, és — tematikai terve alapján — a helyi bíróság és ügyészség jogászait, esetenként a kolozsvári jogi fakultás tanárait kéri fel egy-egy közérdeklődésre számot tartó cikk megírására. A jogi propaganda hatékonyságát itt sem mérték fel, de a rendszeresen megrendezett szerkesztőség—olvasó találkozókön kiderült: a vidéki és városi előfizetők szívesen olvassák ezeket az írásokat.

A temesvári és az aradi lap egyaránt előszeretettel foglalkozik munkajogi és társadalombiztosítási, valamint a lakáshasználatra vonatkozó polgárjogi szabályok ismertetésével. Az aradiak az utóbbi időben szintén bevezették a kazuisztikai módszert, de nem mondtak le az általánosabb jellegű törvényismertető cikkekről sem. Sajnos, a két lap az egyoldalúságban is hasonlít egymáshoz. Ez az egyoldalúság nem a különböző jogágak közötti arányeltolódásra, hanem mindenekelőtt az eljárási jogszabályok ismertetésének teljes hiányára vonatkozik. Erre annál is inkább érdemes felhívni a figyelmet, mert minden hazai magyar napilapunk jogpropagandáját jellemzi.

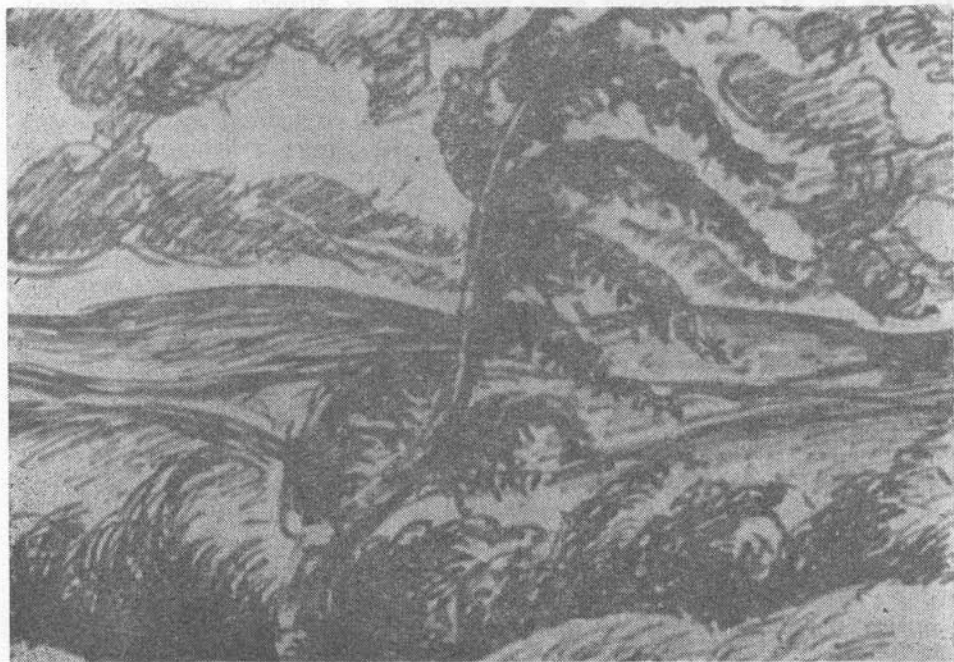
Üttörő munkáról van szó. Az aránytalanságok, az esetlegességek, legalábbis ebben a fázisban, elkerülhetetlenek. Mindennek ellenére senki sem vonhatja kétségbe a napilapok jogpropagandájának hasznosságát.

Talán válaszolni kellene arra a kérdésre is, hogy az aradi vagy a temesvári módszer-e a helyesebb. Bármennyire is banális a középút javallása, az a meggyőződésünk, hogy a kazuisztikai és az általánosabb jellegű törvényismertető cikkek együttesen jelenthetik a jogpropaganda legszerencsésebb formáját.

Végül néhány szót a tematikai válogatásról. Nehéz probléma. Kevés adat áll rendelkezésünkre. Aradon kísérlet történt arra, hogy az ismertetendő törvényeket a reális igények felmérése alapján határozzák meg. Bírók, ügyészek és újságírók együtt próbálták diagnosztizálni a jogismeret hiányait, s főleg a bírói gyakorlat tapasztalatai nyomán meghatározni azokat a jogszabályokat, amelyeket a megye lakossága kevésbé ismer. A bírósági statisztikai adatok felhasználását a jogi propaganda tematikájának összeállításában csak üdvözölni lehet, hiszen a szubjektív becslés helyett bár közvetett, de mégis objektív adatokra támaszkodik.

Az országos bírósági statisztikai adatok, valamint a Kovászna megyei szociográfiai felméréshez hasonló kutatások eredményeinek felhasználásával elképzelhető egy olyan munka, amely a jogismeret „topográfiai” felméréséhez vezethetne. Az így készült térkép „fehér foltjainak” eltüntetése már könnyebben menne.

Tokay György

Bede István grafikája